

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Johannes Edvardsson

Är regleringen av dopning rättsenlig? Ett avtalsrättsligt perspektiv

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: HT 2017

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
VISSA FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Presentation av ämnet	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	4
1.4 Avgränsning	5
1.5 Metod och material	5
1.6 Perspektiv	7
1.7 Forskningsläge	7
1.8 Disposition	8
2 OM DOPNING	9
2.1 Historisk bakgrund	9
2.2 Vad menas med dopning?	11
2.2.1 Inledning	11
2.2.2 Dopning enligt idrottsrörelsen	11
2.3 Vem kan vara dopad?	13
2.3.1 Inledning	13
2.3.2 Enligt idrottsrörelsen	14
2.4 Hur prövas dopning?	15
2.4.1 Inledning	15
2.4.2 Från provtagning till prövning	15
2.4.3 Nämnderna	17
2.4.4 Idrottens skiljedomstol	18
2.5 Påföljd vid dopning	19
2.5.1 Inledning	19
2.5.2 Avstänging och diskvalifikation – idrottens påföljder	20
3 OM STANDARDAVTAL OCH STANDARDVILLKOR	22
3.1 Inledning	22

3.2	Avtalsrättens grunder	22
3.3	Standardavtal och standardvillkor	23
3.4	Betungande eller överraskande villkor	25
4	ANALYS OCH SLUTSATSER	28
4.1	Inledning	28
4.2	Är idrottens regelverk ett standardavtal?	28
4.3	Är standardvillkoren inkluderade i parternas enskilda avtal?	29
4.3.1	Är något av kriterierna I–IV uppfyllda?	29
4.3.2	Är vissa villkor betungande eller överraskande?	30
4.3.3	Om kriterierna I–V	32
4.4	Avslutande kommentar och reflektion	33
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
	RÄTTSFALLS- OCH BESLUTSFÖRTECKNING	37

Summary

Sport, pills, syringes, blood transfusions and contract law. The overarching purpose of the essay is to investigate how doping is regulated in Sweden and if the doping regulation satisfies the requirements of contract law. The specified purpose of the essay is to investigate if the doping regulation satisfies the requirements of contract law and thus is binding in relation to a contracting party. Most people conclude agreements every day. During a lifetime, many people conclude membership agreements with a sports association. Through the membership agreement the people are subject to the Swedish Sports Confederation's anti-doping regulation. The anti-doping regulation demands that every subject to the regulation shall accept doping controls, litigation outside the judiciary and potentially a lifelong suspension from practically all competition in sport.

In this essay, the doping regulation is examined to determine if the regulation is a standard agreement. The examination concludes that the regulation indeed is a standard agreement. If standard agreements are to be considered part of an individual contract some requirements have to be met. I examine if the doping regulation meets these requirements. The requirements used are derived from case law and judicial doctrine. The result of this examination shows that the requirements are not met, thus, the anti-doping regulation is not to be considered part of the membership agreement and therefore is not binding upon the member.

Sammanfattning

Idrott, piller, sprutor, blodtransfusioner och avtalsrätt. Det övergripande syftet med uppsatsen är att utreda hur dopning regleras i Sverige och om denna reglering är rättsenlig i förhållande till avtalsrätten. En specificering av det övergripande syftet är att undersöka regleringen utifrån de avtalsrättsliga krav som ställs för att villkor ska anses inkluderade i ett avtal och således bindande för en fysisk person. Varje dag ingår de flesta människor flera avtal. Ett avtal många personer kommer i kontakt med under sin livstid är avtal om medlemskap i olika idrottsföreningar. Dessa personer kommer genom medlemsavtalet att omfattas av Riksidrottsförbundets antidopningsregler. Antidopningsreglerna innebär bland annat att personen måste acceptera dopningskontroller, tvistelösning utanför allmän domstol och potentiell avstängning från all tävling inom i princip alla idrotter under hans eller hennes livstid.

I uppsatsen prövas om dopningsreglerna utgör standardvillkor. Prövningen når slutsatsen att reglerna utgör standardvillkor. Standardavtalsrätten uppställer vissa krav för att standardvillkor, såsom antidopningsreglerna, ska vara inkluderade i ett enskilt avtal, exempelvis ett medlemsavtal. I uppsatsen tillämpas standardavtalsrättens krav såsom de har formulerats i doktrin och prejudikat på modellen för hur medlemsavtal sluts i en idrottsförening. Resultatet av denna tillämpning visar att kraven som ställs inom standardavtalsrätten inte är uppfyllda och att dopningsregleringen således inte utgör en del av det enskilda medlemsavtalet.

Vissa förkortningar

CAS	Court of Arbitration for Sport
DON	Dopingnämnden
DopK	Dopingkommissionen
IDR	Idrottens antidopingreglemente
Koden	Världsantidopningskoden
Prop.	Proposition
RIN	Riksidrottsnämnden
RF	Sveriges Riksidrottsförbund
RS	Riksidrottsstyrelsen
SF	Specialidrottsförbund
SOU	Statens offentliga utredningar
SvFF	Svenska Fotbollförbundet
WADA	World Anti-Doping Agency

1 Inledning

1.1 Presentation av ämnet

Dopning, ett ämne som det i skrivandets stund har rapporterats flitigt om.¹ Några av världens mest framgångsrika idrottare och tillika förebilder har dopat sig.² Då och då händer det troligen att även en motionär gör det. Den stora mediala uppmärksamheten för dopningsämnet har fått mig att fundera över hur dopning egentligen regleras i Sverige. En tanke som snabbt följde var om det fanns något juridiskt problem med denna reglering, är den rättsenlig? Jag valde att ta tillfället i akt och undersöka just dessa frågor i kandidatuppsatsen du nu läser. Dopningsregleringens rättsenlighet kan förmodligen ifrågasättas i förhållande till många olika rättsområden. Jag själv har dock valt att begränsa mig till att se om regleringen är rättsenlig i förhållande till avtalsrätten. En djupgående undersökning om detta finns mig veterligen inte redan.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med uppsatsen är att utreda hur dopning regleras i Sverige och om denna reglering är rättsenlig i förhållande till avtalsrätten. En specificering av det övergripande syftet är att undersöka regleringen utifrån de avtalsrättsliga krav som ställs för att villkor ska anses inkluderade i ett avtal och således bindande för en fysisk person.

1.3 Frågeställningar

Ur mitt syfte med uppsatsen kan utläsas tre huvudsakliga frågeställningar:

- I. Hur regleras dopning i Sverige?

---

¹ Se SVT: Dopning, <<https://www.svt.se/sport/dopning/>>, besökt 2017-12-21.

² Se SVD: Lance Armstrong erkänner dopning, <<https://www.svd.se/lance-armstrong-erkanner-dopning>>, besökt 2017-11-28.

- II. Regleras dopning genom standardavtal eller standardvillkor?
- III. Om dopning regleras genom standardavtal eller standardvillkor, är regleringen inkluderad i parternas enskilda avtal och därmed bindande?

1.4 Avgränsning

Uppsatsen avgränsas av dess syfte, frågeställningar och perspektiv. Jag har valt att ytterligare avgränsa mig till Sveriges Riksidrottsförbunds reglering av dopning. Mitt val motiveras av att Riksidrottsförbundet är svensk idrotts samlade organisation och högsta organ till vilket mer än tre miljoner personer är anslutna.³ Riksidrottsförbundets dopningsregler är därtill likalydande oavsett om idrottsutövaren anses vara professionell elitidrottare eller motionär.⁴

1.5 Metod och material

Arbetet med uppsatsen är delvis utfört med en metod som liknar den rättsdogmatiska metoden såsom den beskrivs av professor Jan Kleineman.⁵ Enligt Kleineman har den rättsdogmatiska metoden sin utgångspunkt i principerna för användning av rättskällor, den så kallade rättskälleläran. Rättskällorna är lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och doktrin.⁶ Utmärkande för den rättsdogmatiska metoden är studerandet av de olika rättskällorna utifrån det faktum att lagstiftning och prejudikat har en given auktoritet vartill man fogar uttalanden i lagförarbeten och den juridiska doktrinen.⁷ Vid tillämpning av den rättsdogmatiska metoden analyseras rättskällornas olika element för att ge lösningen på ett konkret problem.⁸

---

³ Se RF:s verksamhetsberättelse (2016) s. 2.

⁴ Se SOU 2011:10 s. 43.

⁵ Se Kleineman (2013) s. 21 ff.

⁶ Ibid. s. 21.

⁷ Ibid. s. 32.

⁸ Ibid. s. 26.

Utmärkande drag hos metoden är kraven på fullständighet, förklaringsmodeller och ett kritiskt förhållningssätt.⁹

Den metod jag har använt i arbetet med dopningsregleringen liknar den rättsdogmatiska metoden då principerna till stora delar är likalydande. De källor som används vid tillämpandet av metoden är dock inte de ovan nämnda rättskällorna. Källorna är stadgar, reglementen, Riksidrottsnämndens beslut och doktrin. De regler som finns i stadgar, reglementen och Riksidrottsnämndens beslut har fått auktoritet framför vad som skrivs i doktrin. Källorna har fått samspela på det sätt som beskrivits ovan, genom att foga exempelvis doktrin till ett reglemente. Genom att analysera källornas olika element har målet varit att beskriva hur lösningar ser ut på olika problem.

Mitt val att använda denna metod motiveras av att metoden är lämplig för att besvara frågeställningarna i uppsatsen. Genom tillämpning av metoden kan ett resultat nås som beskriver svaret på en konkret fråga, exempelvis hur dopning regleras av Riksidrottsförbundet. Därtill motiveras användandet av metoden av att den korresponderar med den metod som tillämpas av Riksidrottsnämnden.¹⁰

I den del av uppsatsen vilken behandlar avtalsrätt används den rättsdogmatiska metoden såsom den beskrivs ovan. Användandet av denna metod är lämpligt för att besvara frågeställningarna i uppsatsen.

Att i största möjliga mån använda ursprungskällor har varit en målsättning i mitt arbete med uppsatsen. Detta är nödvändigt delvis då det är förenligt med metoden som används i uppsatsen, delvis då dopningsreglering förändras snabbt och ofta, vilket gör användandet av ursprungskällor ännu viktigare för att beskriva gällande ordning. I de fall då källorna förekommer

---

⁹ Se Kleineman (2013) s. 25.

¹⁰ Se Riksidrottsnämnden ärende 444/17–14.

i olika upplagor har jag använt mig enbart av de senaste upplagorna. Detta gäller såväl regelverk som doktrin.

Materialet som finns att tillgå på området är knappt, vilket gör ett kritiskt förhållningssätt till materialet viktigt. Detta särskilt rörande författarna Malmsten och Hübinette, vilka båda har deltagit i utformandet av Riksidrottsförbundet dopningsregler.¹¹ Mitt förhållningssätt till doktrinen är liksom Kleinemans att doktrin främst har kraft att övertyga genom en stark argumentation.¹²

1.6 Perspektiv

Uppsatsen är skriven ur ett avtalsrättsligt perspektiv. Med ett avtalsrättsligt perspektiv menar jag ett perspektiv vilket visar vad en parts ingående av avtal får för följder, hur det sker, vem som är bunden av avtalet och i vilken utsträckning en part är bunden av avtalet. Då uppsatsen specificerade syfte är att undersöka regleringens villkor och om dessa är bindande lämpar sig användandet av det avtalsrättsliga perspektivet väl.

1.7 Forskningsläge

Forskningsläget i svensk dopningsreglering är knapphändigt. Det enda rättsvetenskapliga verket med fokus på dopning är juris doktor Johan Lindholms *Doping: Idrottsligt fusk eller rättslig angelägenhet?* Övrig doktrin berör endast dopningsregleringen delvis. Lindholm behandlar i korthet den civilrättsliga giltigheten i svensk dopningsreglering.¹³ Någon mer djupgående forskning om ämnet finns inte.

---

¹¹ Se Hübinette och Malmsten (2016) s. 14.

¹² Se Kleineman (2013) s. 28.

¹³ Se Lindholm (2013) s. 158 ff.

På standardavtalsrättens område har en större mängd forskning bedrivits. Ämnet behandlas djupgående i professor Ulf Bernitz bok *Standardavtalsrätt*. Ämnet behandlas ingående även i annan juridisk litteratur såsom i professorerna Jan och Christina Rambergs bok *Allmän avtalsrätt*.

1.8 Disposition

Uppsatsens inleds med en historisk bakgrund där viktiga hållpunkter i dopningsregleringens utveckling visas. Efterföljande avsnitt behandlar vad som egentligen menas med begreppet dopning. Det tredje avsnittet visar vem som kan vara dopad. Därefter följer ett avsnitt om hur dopning upptäcks och prövas. Det femte avsnittet presenterar några av de påföljder som kan bli aktuella vid en dopningsförseelse.

Det tredje kapitlet behandlar de avtalsrättsliga aspekterna. Kapitlet inleds med en ett avsnitt om avtalsrättens grunder. Det efterföljande avsnittet behandlar vad standardavtal och standardvillkor är och hur dessa blir inkluderade i ett enskilt avtal. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om betungande och överraskande avtalsvillkor.

I det avslutande kapitlet ges en analys och några slutsatser. I kapitlet undersöks om dopningsregleringen utgörs av standardavtal eller standardvillkor och om dessa är bindande i förhållande till en idrottsutövare.

2 Om dopning

2.1 Historisk bakgrund

Dopning har förekommit i olika former och med olika preparat inom idrotten under ungefär sju årtusenden. Världens första dopningsförbud kom dock inte förrän 1903. Det var den engelska hästidrottens ”English Jockey Club” som införde detta förbud, vilket rörde just dopning av hästar.¹⁴

Under 1930-talet införde det Internationella friidrottsförbundet förbud mot olika substanser. Det var dock först under 1960-talet som kampen mot dopning inom idrott intensifierades. Ett startskott för den intensifierade kampen mot dopning var uppmärksamheten för den stora mängden dopning som förekom inom cykelsporten. Även cyklisten Knud Ehnmark Jensens död under de olympiska spelen 1960 menas ha bidragit till intensifieringen. Intensifieringen ledde till införandet av dopningskontroller vid vissa mästerskap 1966 samt att dopningskontroller och en lista med förbjudna preparat användes vid 1968 års olympiska spel.¹⁵

För svenskt vidkommande bildade Sveriges Riksidrottsförbund (RF) 1972 Sveriges första dopingkommitté. 1977 inrättades Dopingkommissionen (DopK) i dopingkommitténs ställe. Samma år skapades Idrottens antidopingreglemente (IDR). IDR gällde alla enskilda idrottsutövare i de idrottsförbund vilka var anslutna till RF.¹⁶

1989 skapade Europarådets konvention om dopning ett ramverk för arbetet mot dopning på nationell nivå. Genom att signera konventionen uppstod en rad skyldigheter för Sverige inom antidopningsarbetet. Bland dessa skyldigheter kan särskilt nämnas skyldigheten att anta lagstiftning i syfte att

---

¹⁴ Se Lindholm (2013) s. 25.

¹⁵ Ibid. s. 25 f.

¹⁶ Se SOU 2011:10 s. 31.

begränsa tillgången på och användningen av dopning, att dra in stöd till idrottsorganisationer som inte deltar i antidopningsarbetet och att etablera testlaboratorier.¹⁷

Den 1 juli 1992 trädde lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel (dopningslagen) i kraft. Det huvudsakliga syftet med dopningslagen är att motverka spridningen av dopningsmedel i samhället och hälsoriskerna som uppstår vid användande av dopningspreparat.¹⁸ Lagen förbjuder hantering av vissa substanser och dess derivat. Definitionen av de förbjudna substanserna är generisk, vilket innebär att även senare tillkomna ämnen omfattas av den i lagen angivna definitionen.¹⁹ Själva bruket av dopningsmedel kom dock först att kriminaliseras i dopningslagen år 1999.²⁰

Det internationella antidopningsarbetet harmoniserades dock först genom bildandet av *World Anti-Doping Agency* (WADA), en stiftelse med säte i Lausanne, Schweiz. WADA utarbetar sedan 2003 Världsantidopningskoden (Koden), vilken IDR är baserad på.²¹ Till skillnad från Europarådets konvention om dopning, som primärt rör stater, rör koden de idrottsliga organisationerna.²² Ett stort antal av världens stater har dock uttryckt sitt stöd till koden och WADA.²³ Även WADA bildades delvis på grund av många uppmärksammade fall av dopning inom cykelsporten.²⁴

RF har i skrivandets stund över tre miljoner medlemmar i tjugotusen RF-anslutna idrottsföreningar.²⁵ I enlighet med sina stadgar är förbundet en ideell förening.²⁶ Staten ger varje år mångmiljonbelopp i bidrag till RF och

---

¹⁷ Se Lindholm (2013) s. 30.

¹⁸ Se Prop. 1990/91:119 (på s. 18–23).

¹⁹ Se Dopningslagen 1 §.; SOU 2011:10 s. 31 f.

²⁰ Se SFS 1999:44.; Prop. 1998/99:3.

²¹ Se SOU 2011:10 s. 32.; RF:s stadgar 13 kap. 2 §.

²² Se Lindholm (2013) s. 31.

²³ Se SOU 2011:10 s. 32.; Lindholm 2013 s. 32.

²⁴ Se Hübinette och Malmsten (2016) s. 148.

²⁵ Se RF:s Verksamhetsberättelse (2016) s. 2.

²⁶ Se RF:s stadgar 2 kap. 2 §.

dess antidopningsarbete.²⁷ RF-stämman är RF:s beslutande organ, vilken sammanträder vartannat år. Då RF-stämman inte är samlad beslutar Riksidrottsstyrelsen (RS) i dess ställe.²⁸ I det fortsatta används *idrottsrörelsen* som samlingsterm för RF och dess anslutna organ. Enligt tradition är det idrottsrörelsen som är primärt ansvarig för antidopningsarbetet inom idrotten. Dopningslagen är inte tänkt att förändra detta.²⁹

2.2 Vad menas med dopning?

2.2.1 Inledning

En enhetlig *definition* av begreppet dopning saknas.³⁰ Därtill pågår en terminologisk debatt om vilken av *termerna* doping eller dopning som ska användas.³¹ Jag har valt att genomgående använda termen dopning.

Då en enhetlig definition av begreppet dopning saknas får definitionen sökas i hur det aktuella regelverket definierar dopning. I uppsatsen behandlas i huvudsak idrottsrörelsens antidopningsregler. I detta avsnitt är min ambition att ge läsaren en förståelse för hur idrottsrörelsen definierar dopning och därmed vad som menas med termen dopning.

2.2.2 Dopning enligt idrottsrörelsen

Dopning definieras uttömmande som tio olika dopningsförseelser i IDR. Följande fem av de tio förseelsegrunderna är i min mening de mest relevanta:

---

²⁷ Se RF:s Verksamhetsberättelse (2016) s. 33.

²⁸ Se RF:s stadgar 5 kap. 1 §.

²⁹ Se Prop. 1990/91:119 s. 15.; Lindholm (2013) s. 85.

³⁰ Se Lindholm (2013) s. 36.

³¹ Den intresserade kan läsa om valet av term i prop. 1998/99:3 s. 39 och i Lindholm (2013) s. 20 f.

I. Förekomst

Förekomst av förbjuden substans i idrottsutövares prov lämnat vid dopningskontroll,

II. Bruk

Enskilds bruk eller försök till bruk av förbjuden substans eller metod,

III. Undandragande

Att avsiktligt undandra sig, vägra eller underlåta att lämna prov vid dopningskontroll,

IV. Olovlig befattning

Olovlig befattning med eller försök till olovlig befattning med förbjuden substans eller förbjuden metod,

V. Tillhandahållande

Tillhandahållande eller försök till tillhandahållande av dopningsmedel till idrottsutövare.³²

I fall rörande förekomst i prov eller enskilds bruk är ansvaret strikt för idrottsutövaren. Med strikt ansvar menas att inget uppsåtskrav föreligger. Att substansen förekommer i exempelvis ett urinprov vid en dopningskontroll är tillräckligt för att en förseelse ska föreligga.³³ Den enskilda personen är enligt IDR skyldig att känna till vad som utgör en dopningsförseelse, samt vilka substanser och metoder som är otillåtna.³⁴

Vilka substanser och metoder som är otillåtna anges i WADA:s dopningslista.³⁵ Gällande vilka substanser och metoder som är förbjudna är dopningslistans omfång flertalet gånger större än dopningslagens.³⁶

Det huvudsakliga syftet med idrottens antidopningsregler och definitionen av dopning är att tillvarata idrottsutövares grundläggande rätt att delta i en

---

³² Se IDR art. 2. Den intresserade kan i artikel 2 finna alla tio grunder.

³³ Se IDR art. 2.1.1.; IDR Art 2.2.1.

³⁴ Ibid. art. 2.

³⁵ Ibid. art. 4.1.

³⁶ Se Wada Prohibited list: January 2018.; SOU 2011:10 s. 36.

dopningsfri idrott och på så sätt främja en god hälsa och rättvisa för idrottsutövare.³⁷

WADA listar tre liknande syften med att förbjuda användandet av en metod eller en substans som dopning. Användandet kan för det första ha prestationshöjande verkan. För det andra kan användandet vara hälsofarligt. För det tredje strider användandet av dopning mot idrottens anda.³⁸

Följande kan sålunda konstateras om idrottsrörelsens definition av dopning.

Med dopning menas att:

- A. Det är fråga om en substans eller metod vilken är förbjuden enligt IDR,
- B. Substansen eller metoden (A) förekommer i ett av enskild person lämnat prov eller hanteras på ett otillåtet sätt, samt i vissa fall
- C. Substansen eller metoden (A) hanteras på ett otillåtet sätt (B) med uppsåt.

I den fortsatta texten används termen dopningsmedel som innefattande både de substanser och metoder vilka är förbjudna enligt IDR.

2.3 Vem kan vara dopad?

2.3.1 Inledning

I det föregående avsnittet behandlas vad idrottsrörelsen menar med termen dopning. Då en person har begått en dopningsförseelse följer det att man kan tala om personen som dopad. I detta avsnitt ges en överblick över vilka personer som enligt idrottsrörelsen kan vara dopade och hur en person kan komma att tillhöra den relevanta personkretsen. Min ambition är att besvara frågan: vem kan vara dopad?

---

³⁷ Se RF:s stadgar 13 kap. 2 §.

³⁸ Se koden art. 4.3.; Lindholm (2013) s. 70.

2.3.2 Enligt idrottsrörelsen

Av RF-stadgan följer att IDR omfattar alla personer som är medlemmar i en RF-ansluten förening. Även andra personkategorier såsom idrottsutövare vilka representerar en svensk idrottsorganisation internationellt kan i vissa fall omfattas.³⁹ Det är genom medlemskapet som idrottsutövaren åtar sig att bli bunden av de regler som ges av RF. Genom medlemskapet uppstår således ett avtalsförhållande mellan föreningen, RF och medlemmen.⁴⁰

Ett medlemskap i en idrottsförening kan tecknas genom att en person meddelar personuppgifter via e-post eller i ett formulär, samt betalar en avgift till föreningen. I de fall jag har undersökt förekommer det i samband med slutandet av dessa *medlemsavtal* inte någon upplysning om att personen genom medlemskapet omfattas av föreningens egna antidopningsregler, IDR:s antidopningsregler eller RF-stadgans tvistelösningsklausuler.⁴¹

Utformningen av medlemsavtal för elitidrottare skiljer sig åt mellan olika föreningar, i vissa fall förekommer standardavtal. Svenska Fotbollförbundet (SvFF) använder sig av ett standardavtal för de fall då en medlem uppnår en viss inkomst.⁴² SvFF:s standardavtal innehåller en klausul vilken ger att en medlem förbinder sig till att följa RF:s antidopningsregler och att underkasta sig dopningskontroller. Avtalet ger även att tvist ska avgöras utanför det allmänna domstolsväsendet.⁴³

---

³⁹ Se RF:s stadgar 14 kap. 1 §.; IDR art. 1.; Lindholm (2013) s. 43 f.

⁴⁰ Se Lindholm (2013) s. 44.; Malmsten (2005) s. 37.

⁴¹ Se bland annat Falu CK: Bli medlem, <<http://idrottonline.se/FaluCK-Cykel/foreningen/Blimedlem>>, besökt 2017-11-20.; Korsnäs IF Skidklubb: Bli medlem, <<http://www.korsnasifsk.se/Foreningen/blimedlem/>>, besökt 2017-11-20.; MAI: Bli medlem i MAI, <<http://www.mai.se/medlem>>, besökt 2017-11-20.

⁴² Se Malmsten (2005) s. 135.

⁴³ Se SvFF Spelaravtal 6 och 10 §§.

En person som är medlem i en RF-ansluten förening är således den som kan vara dopad enligt idrottsrörelsen. För att en person ska anses dopad enligt idrottsrörelsens dopningsdefinition krävs sålunda att personen uppfyller A–C,⁴⁴ samt:

- D. Den fysiska personen är en medlem i RF eller representerar svensk idrottsorganisation internationellt.

Är en enskild person inte medlem i RF omfattas personen som huvudregel inte av idrottsrörelsens dopningsregler. Att personen är medborgare eller bosatt i Sverige saknar betydelse.⁴⁵

2.4 Hur prövas dopning?

2.4.1 Inledning

I föregående avsnitt visas vad som menas med dopning samt vilka personer som kan vara dopade. I detta avsnitt behandlas hur processen ser ut vid en dopningsförseelse, vilka organ som utför prövningen och hur dessa organ är sammansatta. Avstamp tas i ett avsnitt om hur dopning upptäcks och anmäls.

I syfte att göra framställningen pedagogisk och lättillgänglig för läsaren har jag valt att behandla processen vid förekomstfall. Processen vid övriga dopningsförseelser är bortsett från dopningskontrollerna i huvudsak densamma.⁴⁶

2.4.2 Från provtagning till prövning

Enligt idrottsrörelsens antidopningsregler ska idrottsutövaren acceptera provtagning vid dopningskontroller. Skyldigheten följer av den civilrättsliga

---

⁴⁴ Se ovan avsnitt 2.2.2.

⁴⁵ Se IDR art. 1.3.1.

⁴⁶ Jfr IDR art. 5.1.

bundenhet vilken uppstår genom medlemskapet i RF. Dopningskontroller får utföras när som helst och princip var som helst, både inom och utom tävling. Något krav på misstanke för att en kontroll ska utföras finns inte.⁴⁷ Vägran att delta i en kontroll utgör som ovan nämnt en dopningsförseelse. Utförandet av dopningskontroller utan det samtycke som lämnats genom anslutningen till RF är som regel inte tillåtet.⁴⁸

Kontrollerna utförs av DopK som har till uppgift att leda och koordinera arbetet mot dopning i Sverige. Kommissionens ledamöter väljs av RF-stämman och består av en ordförande, en vice ordförande och fyra övriga ledamöter. DopK:s verksamhet finansieras av RF. Årligen granskas förvaltningen i DopK av en revisor vilken utsetts på RF-stämman.⁴⁹

Om dopningskontrollen visar förekomst av dopningsmedel och idrottsutövaren erkänner förseelsen kan DopK besluta om påföljd.⁵⁰ Erkänner inte idrottsutövaren förseelsen ska tvisten prövas av ett annat organ. RF-stadgan ger att en tvist mellan idrottsutövare och RF inte får prövas i allmän domstol. Tvisten ska prövas av idrottens skiljenämnd om inte annan ordning är särskilt föreskriven.⁵¹ I RF-stadgan formuleras följande:

”Talan i tvist där parterna är enskild medlem, förening, IdrottsAB, SDF, DF, SF eller RF får inte väckas vid allmän domstol. Sådan tvist ska, utom i fall då annan särskild ordning är föreskriven i dessa stadgar eller SF:s stadgar, avgöras enligt ett av RS fastställt reglemente för idrottens skiljenämnd.

RS ska utse ordförande och /eller ledamöter i skiljenämnd i de fall SF föreskrivit en sådan ordning eller när parterna träffat överenskommelse härom.”⁵²

---

⁴⁷ Se IDR art. 5.2.; Lindholm (2013) s. 115.

⁴⁸ Jfr Regeringsformen 2 kap. 6 §.; Prop. 1990/91:199 s. 8.

⁴⁹ Se IDR art. 5.2.; RF:s stadgar 13 kap. 3 §.; RF: Vem gör vad?, <<http://www.rf.se/Antidoping/Antidopingarbetet/vemgorvad/>>, besökt 2017-12-04.

⁵⁰ Se IDR art. 7.10.

⁵¹ Se RF:s stadgar 2 kap. 8 §.

⁵² Se RF:s stadgar 2 kap. 8 §.

En sådan annan ordning, vilken beskrivs i klausulen, finns beträffande prövningen av dopningsföreseelser. Vid dopningsföreseelser sker prövning av Dopningsnämnden (DON).⁵³ Misstänks en förseelse äger DopK ensamrätt att anmäla förseelsen till DON.⁵⁴

Då en anmälan skett till DON intar DopK en roll motsvarande åklagare i processen. DopK har bevisbördan för att en förseelse har skett.⁵⁵

Vid denna tid i prövningen består processen alltså av två steg:

- I. Dopningsmedel förekommer vid dopningskontroll av en idrottsutövare,
- II. DopK anmäler idrottsutövaren till DON.

2.4.3 Nämnderna

Vid förseelse mot idrottens antidopningsregler är DON första instans. Nämnden består av fyra ledamöter, en vice ordförande och en ordförande vilka väljs på RF-stämman. DON bildades i syfte att öka idrottsutövarens rättssäkerhet och ska vara ett från RS oberoende organ.⁵⁶ RF bekostar DON:s verksamhet.⁵⁷

Beslut fattade av DON kan överklagas till Riksidrottsnämnden (RIN). RIN består av en ordförande, en vice ordförande och sex övriga ledamöter vilka väljs på RF-stämman.⁵⁸ Det förutsätts att en nämndeman inte är jävig vid sitt deltagande. RIN:s verksamhet finansieras av RF.⁵⁹

---

⁵³ Se RF:s stadgar 13 kap. 6 §.

⁵⁴ Se IDR art. 8.1.

⁵⁵ Se Lindholm (2013) s. 121.; IDR Art. 3.1.

⁵⁶ Se RF:s stadgar 13 kap. 6 §.; SOU 2011:10 s. 56.

⁵⁷ Se SOU 2011:10 s. 57.

⁵⁸ Se RF:s stadgar 6 kap. 1 §.; SOU 2011:10 s. 57.

⁵⁹ Se SOU 2011:10 s. 57.

I både DON och RIN ska ordförande och vice ordförande besitta erfarenhet av domararbete i allmän domstol.⁶⁰ Att resterande ledamöter inte måste vara jurister har varit föremål för kritik.⁶¹ Hälften av de övriga ledamöterna i DON och RIN ska vara kvinnor.⁶²

Till processen kan således ytterligare två steg fogas. Processen består nu av följande steg:

- I. Dopningsmedel förekommer vid dopningskontroll av en idrottsutövare,
- II. DopK anmäler idrottsutövaren till DON,
- III. DON prövar dopningsförseelsen,
- IV. RIN prövar DON:s överklagade beslut.

Av RF-stadgan framgår att en idrottsutövare är skyldig att följa RF-stadgan, beslut fattade av RF, idrottsföreningen eller högre idrottsorgan.⁶³ Därtill har Högsta domstolen (HD) uttalat att allmän domstol som huvudregel inte kan pröva tvister vilka har förskjutits till prövning av idrottens egna organ. Enligt HD ska dock undantag göras i de fall då ett organs beslut går mot dess stadgar eller är fattat på uppenbart otillbörliga grunder såsom rasism.⁶⁴

2.4.4 Idrottens skiljedomstol

I vissa fall agerar skiljedomstolen *Court of Arbitration for Sport (CAS)* tredje instans. CAS är idrottens skiljedomstol med säte i Lausanne, Schweiz. CAS fungerar som en tredje instans för internationella elitidrottare.⁶⁵ I vissa fall kan dock CAS agera första instans för RF-medlemmar. En sådan direktprövning får ske om idrottsutövaren, DopK och andra berörda

---

⁶⁰ Se RF:s stadgar 4 kap. 6 §.

⁶¹ Se SOU 2011:10 s. 91.

⁶² Se RF:s stadgar 6 kap. 1 §.; RF:s stadgar 13 kap. 6 §.

⁶³ Se RF:s stadgar 8 kap. 7 §.

⁶⁴ Se NJA 2001 s. 511 (på s. 525); NJA 1990 s. 687 (på s. 695 f.).

⁶⁵ Jfr IDR art. 13.2.2.3.

organisationer samtycker till det.⁶⁶ CAS jurisdiktion är dock inte begränsad till RF-anslutna idrottsutövare. Om parterna särskilt avtalat att ett idrottsligt ärende ska prövas av CAS så har skiljedomstolen jurisdiktion.⁶⁷

Domarna i CAS utses på förslag av Internationella Olympiska Kommittén, internationella idrottsförbund eller nationella olympiska kommittéer. I vissa fall kan även den högsta instansen inom organet CAS, ICAS, utse en skiljedomare för en tvist. Varje domare ska vara oberoende i förhållande till idrottsorganisationerna.⁶⁸

Prövningsprocessen får här sitt femte och slutliga steg. Processen består nu av följande steg:

- I. Dopningsmedel förekommer vid dopningskontroll av en idrottsutövare,
- II. DopK anmäler idrottsutövaren till DON,
- III. DON prövar dopningsförseelsen,
- IV. RIN prövar DON:s överklagade beslut,
- V. CAS prövar RIN:s överklagade beslut.

2.5 Påföljd vid dopning

2.5.1 Inledning

Det föregående avsnittet visar hur en dopningsförseelse prövas. Ett möjligt utfall av en sådan prövning är att en påföljd beslutas. I detta avsnitt visas vilka påföljder som kan aktualiseras för personer som omfattas av idrottsrörelsens dopningsreglering.

---

⁶⁶ Se IDR art. 8.6.

⁶⁷ Se Code of Sports-related Arbitration R27.

⁶⁸ Se SOU 2011:10 s. 83.

2.5.2 Avstängning och diskvalifikation – idrottens påföljder

Den nuvarande versionen av IDR trädde i kraft 2015. Ett syfte med denna upplaga av reglementet var att straffa de ”riktiga fuskarna” ännu hårdare.⁶⁹ Då en förseelse har fastslagits enligt idrottens antidopningsregler kan två huvudgrupper av påföljder inträda:

- A. Avstängning, och
- B. Diskvalifikation.⁷⁰

Redan då en dopningskontroll visat att dopningsmedel använts av idrottsutövaren ska en intermistisk avstängning meddelas av DopK. Den intermistiska avstängningen varar fram till att DON meddelat beslut.⁷¹

För de fem olika dopningsförseelserna ovan ska påföljden avstängning beslutas.⁷² Påföljden vid förekomst i lämnat dopningsprov, bruk eller innehav av dopningsmedel är avstängning i minst två och högst fyra år.⁷³ För undandragande eller vägran att delta i dopningskontroll ska påföljden vara fyra års avstängning. Om idrottsutövaren kan visa att förseelsen inte begicks avsiktligt ska dock avstängningstiden vara två år.⁷⁴ Vid fall av olovlig befattning med eller tillhandahållande av dopningsmedel ska avstängningen vara minst fyra år och högst livstid.⁷⁵

Avstängning är den mest ingripande av påföljderna. En avstängning innebär att idrottsutövaren inte får delta i träning eller annan aktivitet som hans eller hennes idrottsorganisation arrangerar. I princip kan allt deltagande i tävling

---

⁶⁹ Se Hübinette och Malmsten (2016) s. 149.

⁷⁰ Se IDR art. 9–10.

⁷¹ Ibid. art. 7.9.

⁷² Se ovan avsnitt 2.2.2.

⁷³ Se IDR 10.2.; Hübinette och Malmsten (2016) s. 188.

⁷⁴ Se IDR art. 10.3.1.; Hübinette och Malmsten (2016) s. 189.

⁷⁵ Se IDR art. 10.3.3.; Hübinette och Malmsten (2016) s. 189.

inom alla idrotter förbjudas.⁷⁶ Idrottsutövaren måste därtill vara tillgänglig för dopningskontroller under avstängningen.⁷⁷

En idrottsutövare har i vissa fall möjligheten att undvika avstängning. Vid förekomst av dopningsmedel i dopningsprov, bruk eller innehav av dopningsmedel kan den annars tillämpliga avstängningstiden upphävas. Upphävning av avstängningstiden ska ske om den som begått förseelsen kan visa avsaknad av fel eller försummelse. Denna möjlighet finns inte gällande övriga förseelser då det för att dessa ska föreligga krävs att DopK visat att idrottsutövaren har handlat med uppsåt eller oaktsamhet.⁷⁸

Då en dopningsförseelse konstaterats vid tävling ska även påföljden diskvalifikation beslutas, oavsett idrottsutövarens eventuella skuld. Diskvalifikation innebär att idrottsutövarens uppnådda resultat, priser, medaljer och poäng förloras.⁷⁹ Syftet bakom denna reglering är att skydda de övriga idrottarnas rätt att delta i tävling under rättvisa förhållanden. Diskvalifikationen liknar sålunda konsekvenser i andra sammanhang då en idrottsutövare utan uppsåt bryter mot andra regler än dopningsreglerna och därav blir diskvalificerad.⁸⁰

---

⁷⁶ Jfr RF:s stadgar 14 kap. 6 §.

⁷⁷ Se IDR art. 10.12.

⁷⁸ Se Hübinette och Malmsten (2016) s. 190.; IDR 10.4.

⁷⁹ Se IDR art. 9.; IDR art. 10.1.

⁸⁰ Se Lindholm (2013) s. 132.

3 Om standardavtal och standardvillkor

3.1 Inledning

I det föregående kapitlet behandlas vad dopning är, hur dopning regleras och definieras. Det framgår även av det föregående kapitlet att bundenhet till dopningsregleringen sker på avtalsrättslig väg genom medlemsavtalet.

I detta avsnitt visas på vilka grunder rättsenlig bundenhet till standardvillkor uppstår. Inledningsvis visas vad ett standardvillkor och ett standardavtal är och hur dessa blir bindande för en avtalspart. Därefter behandlas vad betungande och överraskande villkor är, samt hur dessa villkor ska behandlas för att anses vara inkluderade i ett avtal.

3.2 Avtalsrättens grunder

Avtal på förmögenhetsrättens område regleras genom lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL). Lagen är främst tillämplig på just förmögenhetsrätt, men reglerna kan tillämpas analogt på andra rättsområden.⁸¹

Grunden avtalet står på är två rättshandlingar: anbud och accept. Då dessa rättshandlingar är av samstämigt innehåll kommer ett avtal till stånd.⁸²

Den klassiska definitionen av begreppet rättshandling är att begreppet omfattar alla viljeförklaringar som syftar till att lägga grunden för, förändra eller upphäva ett rättsförhållande. En viljeförklaring är ensidig och avges av en avgivare till en mottagare.⁸³ Resultatet av ett utväxlande av en

---

⁸¹ Se Adlercreutz och Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 32.

⁸² Ibid. s. 78 ff.

⁸³ Se Lehrberg (2006) s. 35 f.

viljeförklaring mellan två parter blir som huvudregel de rättsverkningar som framgår av viljeförklaringens innehåll.⁸⁴

Ofta går det vid avtalsslut till på det sättet att avtalet sluts genom ett på förhand tryckt formulär eller genom att avtalet hänvisar till ett formulär med standardvillkor, som eventuellt bifogas till avtalet. Parterna behöver då enbart fylla i vissa uppgifter. Denna typ av avtal kallas standardavtal. Standardavtalet underlättar förfarandet vid avtalsslut och skapar en uppsättning regler som ersätter dispositiv lag om sådan finns.⁸⁵

3.3 Standardavtal och standardvillkor

Begreppet standardavtal ges inte någon definition i lag. Med begreppet menas vanligen att samma avtalstext kan användas flera gånger i olika avtal och mellan olika parter.⁸⁶ Standardavtalet behöver inte ha formen av ett särskilt formulär. Som standardavtal räknas även standardiserade villkor vilka är upptagna i andra handlingar, såsom biljetter. Karaktäristiskt för standardavtalet eller standardvillkoren är att innehållet i dessa inte har varit föremål för individuell förhandling.⁸⁷

Standardvillkor måste vara inkluderade i ett enskilt avtal mellan två parter för att kunna göras gällande. Huvudregeln är att standardvillkoren måste bringas till motpartens kännedom före avtalsslut för att anses vara en del av det enskilda avtalet.⁸⁸ Det saknas lagstiftning om hur standardvillkor blir en del av parternas enskilda avtal. Utgångspunkten är att standardavtalstexten ska finnas med i sin helhet i parternas enskilda avtal. Om medkontrahenten kan förvänta sig att motparten använder standardvillkor räcker det oftast med en hänvisning till standardvillkoret genom en referens. För att en

---

⁸⁴ Se Lehrberg (2006) s. 42.

⁸⁵ Se Adlercreutz och Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 22 f.

⁸⁶ Se Ramberg och Ramberg (2016) s. 150.

⁸⁷ Jfr Bernitz (2013) s. 15 f.

⁸⁸ Se Bernitz (2013) s. 57.

referensklausul ska anses giltig måste standardvillkoret vara lättillgängligt. Att standardvillkor finns lättillgängliga på partens hemsida anses tillräckligt.⁸⁹

Det händer ofta att parterna varken känner till innehållet i standardvillkoren eller förstår vad de innebär. Problemet som uppstår är om, och i sådana fall i vilken omfattning, parterna ska bli bundna av innehållet i standardvillkoren trots att innehållet till vissa delar inte omfattas av någon partsavsikt hos den ena eller båda av parterna. Trots bristen på avsikt kan bundenhet uppstå i förhållande till standardavtalet. Detta av två anledningar. För det första bör det respekteras att parterna i avtalet har hänvisat till en standardiserad text och frivilligt valt att inte ta del av eller sätta sig in i vad denna text innebär. För det andra ska standardavtalet understödjas då det främjar effektivitet och låga transaktionskostnader.⁹⁰

Standardvillkor blir således avtalsinnehåll genom att parterna inkluderar det i det enskilda avtalet. Enligt författarna Jan och Christina Ramberg kan inkluderandet ske på tre sätt:

- I. Texten kan ingå i eller är bifogad till övrig dokumentation,
- II. Texten kan hänvisas till genom en referensklausul, samt
- III. Texten anses inkluderad genom att den har använts av samma parter i ett tidigare avtal.⁹¹

HD har i NJA 2011 s. 600 (tandvårdsfallet) uttalat att dessa grunder utgör godtagbara sätt för inkludering⁹² Även Bernitz menar att standardvillkor kan inkluderas på de sätt som ges i I-III.⁹³ Därtill menar Bernitz att inkluderandet kan ske genom så kallat konkludent handlande. En sådan inkludering sker exempelvis då en person kliver på en buss eller parkerar en bil. Bernitz stödjer sin uppfattning på bland annat rättsfallet NJA 1981 s.

---

⁸⁹ Se Ramberg och Ramberg (2016) s. 155.

⁹⁰ Ibid. s. 152.

⁹¹ Ibid. s. 154 f.

⁹² Se NJA 2011 s. 600 punkt 7–11.

⁹³ Jfr Bernitz (2013) s. 62–68.

323 (parkeringsfallet).⁹⁴ I parkeringsfallet uttalade HD att en bilförare accepterar de villkor och bestämmelser som näringsidkaren anslagit vid en parkeringsplats genom att utnyttja parkeringsplatsen. Detta gäller dock bara om de anslagna avtalsvillkoren är så tydligt utformade att de inte kan missförstås.⁹⁵ Till punkterna I–III får således ytterligare en punkt tillägas:

IV. Texten inkluderas genom konkludent handlande.

I tandvårdsfallet uttalade HD att en konsument endast är bunden av en näringsidkares standardvillkor i de fall då näringsidkaren vidtagit skäligen åtgärder för att uppmärksamma konsumenten om villkoren.⁹⁶

3.4 Betungande eller överraskande villkor

Standardvillkor som kan vara betungande eller överraskande för en avtalspart ska särskilt belysas för att bli en del av det enskilda avtalet. Anses de utgöra en del av avtalet kan de jämkas enligt 36 § AvtL.⁹⁷ Bernitz menar att särskilt betungande standardvillkor enligt huvudregeln blir en del av det enskilda avtalet endast om villkoret bringats till motpartens kännedom eller om motparten annars känt till eller bort känna till villkoret.⁹⁸

Betungande villkor är i första hand sådana klausuler i ensidigt upprättade standardavtal som ställer medkontrahenten i ett ogynnsammare läge än enligt dispositiv rätt. Särskilt omdiskuterat är skiljedomsklausuler. Skiljedomsklausuler anses i kommersiella förhållanden mellan näringsidkare vare sig överraskande eller betungande.⁹⁹ Vid konsumentavtal anses de dock så betungande att skiljeklausuler uttryckligen har förbjudits.¹⁰⁰ Exempel på ett betungande villkor är enligt Lindholm

---

⁹⁴ Se Bernitz (2013) s. 67.

⁹⁵ Se NJA 1981 s. 323 (på s. 325 f.).

⁹⁶ Se NJA 2011 s. 600 punkt 10.

⁹⁷ Se Ramberg och Ramberg (2016) s. 156.

⁹⁸ Se Bernitz (2013) s. 69.

⁹⁹ Ibid. s. 69 f.

¹⁰⁰ Se Lag (1999:116) om skiljeförfarande 6 §.; Bernitz (2013) s. 71.

villkoren om dopningskontroller, han menar dopningskontroller utgör ett starkt intrång i privatlivet vilket en person annars inte behöver tåla.¹⁰¹

Med att ett villkor är oväntat menas att villkoret genom sin ovanlighet framstår som överraskande i den aktuella avtalssituationen. Ett villkor kan även vara undagömt i finstilt text eller genom andra metoder. Det krävs inte att dessa villkor är betungande för att de inte ska anses utgöra en del av det enskilda avtalet. Saken är densamma i näringsidkar- och konsumentförhållanden.¹⁰²

Att betungande och överraskande villkor ska behandlas speciellt har Högsta domstolen uttalat i bland annat NJA 1978 s. 432 (resefallet). I fallet ställdes frågan om näringsidkarens resevillkor i en separat broschyr skulle anses utgöra del av det enskilda avtalet med konsumenten. HD ansåg att resevillkoren var en del av avtalet då hänvisning skett till broschyren i det enskilda avtalet. Att näringsidkaren inte belyst vissa villkor i det enskilda avtalet utgjorde inget problem då dessa inte var tyngande, överraskande eller hade osakligt innehåll.¹⁰³

NJA 1979 s. 401 (trähusfallet) rörde frågan om betungande och överraskande villkor i ett avtal mellan näringsidkare och konsument om köp av ett monteringsfärdigt trähus. HD uttalade att man vid bedömning av om ett villkor är överraskande ska beakta avtalets innehåll i övrigt. I fallet innehöll det enskilda avtalet en hänvisning till ett standardformulär med namnet normer för kundservice. I formuläret fanns en indexklausul vilken i fallet förhöjde prissumman med 40%.¹⁰⁴

Framställningen ovan visar att om inkluderandet rör en betungande eller överraskande klausul måste ytterligare ett villkor uppfyllas:

---

¹⁰¹ Se Lindholm (2013) s. 163.

¹⁰² Se Bernitz (2013) s. 71 f.

¹⁰³ Se NJA 1978 s. 432 (på s. 439 f.).

¹⁰⁴ Se NJA 1979 s. 401 (på s. 407).

- V. Den betungande eller överraskande klausulen belyses särskilt i det enskilda avtalet.

4 Analys och slutsatser

4.1 Inledning

I föregående kapitel visas hur dopning regleras i Sverige. Frågeställningen om hur dopning regleras är deskriptiv och har besvarats i den avhandlande texten. Den avhandlande texten visar också vad ett standardavtal är och på vilka grunder ett standardavtal kan ingås.

I detta avsnitt undersöks om dopningsregleringen sker genom standardavtal och om ett eventuellt sådant avtal ska anses inkluderat i det enskilda avtalet.

4.2 Är idrottens regelverk ett standardavtal?

Idrottsrörelsens antidopningsregler har samma utformning och innehåll i alla avtalsförhållanden regelverket blir del av, oavsett parter eller tidpunkt för avtalsslut. Innehållet har inte varit föremål för individuell förhandling. Formen för regelverket förefaller mig vara närmast ett förtryckt formulär innehållande standardvillkor. Beskrivningen ovan av vad som är karaktäristiskt för ett standardavtal stämmer väl överens med hur idrottens regelverk är utformat. Ur ett avtalsrättsligt perspektiv får således idrottens regelverk anses utgöra standardavtal. Detsamma kan sägas gällande SvFF:s spelaravtal.

4.3 Är standardvillkoren inkluderade i parternas enskilda avtal?

4.3.1 Är något av kriterierna I–IV uppfyllda?

Standardvillkor kan enligt framställningen ovan bli en del av parternas enskilda avtal på fyra olika grunder. Jag föreställer mig en situation där en person ingår ett avtal om medlemskap med en idrottsförening på ovan beskrivet sätt, via mail och inbetalning, och utan föregående kontakt med föreningen. I en sådan situation kan den tredje grunden för inkluderande uteslutas. Parterna har i detta fall inte haft någon tidigare kontakt och har således inte använt standardvillkoren i tidigare avtal mellan sig. De tre sätt för inkludering som återstår är det första: att alla standardvillkor fogas in i avtalet, det andra: om en referensklausul infogas, eller genom det tredje: konkludent handlande.

Några standardvillkor om dopningsregleringen förekommer inte i eller fogade till det enskilda avtalet. Den första grunden för inkluderande är således inte uppfyllt.

I den beskrivna situationen förekommer ingen referensklausul till RF:s stadgar eller IDR. Då dessa regelverk inte referats till genom en referensklausul kan även det andra sättet för inkluderande uteslutas.

Att det i den ovan beskrivna situationen skulle röra sig om någon form av konkludent handlande är inte sannolikt. I parkeringsfallet förutsattes att avtalsvillkoren var tydligt anslagna och utformade. I den ovan beskrivna situationen finns inget anslag eller något som liknar ett anslag. Det framgår inte på något sätt av parternas handlande eller situationen att parten accepterar dopningsregleringens villkor. I situationen finns heller inte några spår av att skäligen åtgärder vidtagits för att uppmärksamma idrottsutövaren såsom HD i tandvårdsfallet menar är ett krav för att bundenhet ska uppstå.

Ingen av de fyra grunderna för inkluderande som förespråkas av författarna är för handen. Då standardvillkoren i RF-stadgan och IDR inte är inkluderade i det enskilda avtalet, så är de inte heller bindande för idrottsutövaren. Idrottsutövaren kan således enligt framställningen ovan inte vara dopad då denne inte omfattas RF:s stadgar eller IDR. Idrottsutövaren har därtill inte lämnat något samtycke till dopningskontroller, något som inte får utföras utan samtycke.

I SvFF:s standardavtal ser situationen annorlunda ut. SvFF:s avtal innehåller referensklausuler av vilka det framgår att rätten till prövning i allmän domstol ges upp och att en bundenhet till RF:s antidopningsregler uppstår. En sådan hänvisning och inkludering uppfyller de ovan nämnda grunderna och ska som huvudregel respekteras.

4.3.2 Är vissa villkor betungande eller överraskande?

För att standardklausuler med betungande eller överraskande innehåll ska anses inkluderade i ett enskilt avtal krävs att de särskilt belyses.

Betungande anses typiskt sett en klausul vara då den ger medkontrahenten ett sämre läge än vad denna hade enligt dispositiv rätt.

Enligt IDR ska alla idrottsutövare acceptera dopningskontroller, när som helst och var som helst under hot av påföljd. Sådana kontroller är som huvudregel förbjudna om inte samtycke lämnats. Inget samtycke, ingen provtagning. Liksom Lindholm menar jag att dopningskontrollerna är betungande. Idrottsutövaren förväntas delta i en dopningskontroll närhelst detta begärs. Deltar inte idrottsutövaren i kontrollen begås en dopningsförseelse vilket kan resultera i en avstängning. Utan samtycke får ingen sådan dopningskontroll utföras, och inget hot om påföljd föreligger om personen inte deltar i kontrollen. Läget måste i min mening anses vara sämre än det idrottsutövaren har enligt dispositiv rätt och således är detta att anse som ett betungande villkor. Villkoret om dopningskontroller ska

särskilt belysas för att utgöra en del av det enskilda avtalet då det är betungande.

I SvFF:s standardavtal framgår standardvillkor av det bifogade formuläret. Ett av dessa ger uttryckligen att idrottsutövaren samtycker till dopningskontroller. Då villkoret är inkluderat bland de utvalda får det anses vara särskilt belyst och således inkluderat i avtalet.

Bedömningen av om ett villkor är överraskande ska som ovan nämnt göras mot bakgrund av avtalets resterande innehåll. Bakgrunden i ett medlemsavtal är att det reglerar förhållandet mellan medlemmen och föreningen. Att ett sådant avtal också reglerar hur vissa tvister ska lösas mellan medlemmen och föreningen är förväntat. Att klausulen ger att en eventuell tvist inte får prövas av allmän domstol är däremot inte något jag ser som självklart. I konsumentförhållanden är det förbjudet att införa en skiljeklausul på liknande vis. Jag tänker mig att en medlem som regel inte förväntar sig att en sådan klausul är en del av avtalet. En medlem vilken inte besitter juridisk utbildning och därmed vetskapen om att sådana skiljeklausuler förekommer torde knappt vara medveten om att det är möjligt att avtala bort rätten till prövning i allmän domstol genom ett medlemsavtal. En sådan klausul kan då medlemmen inte förväntar sig den både mot bakgrund av övriga regler och dess placering ses som överraskande. Klausulen ska således belysas särskilt för att anses inkluderad i avtalet.

Sammansättningen av DopK, DON och RIN gör det hela mer problematiskt. I alla organ väljs ledamöterna och ordförandena av RF-stämman. Organen finansieras därtill av RF. För en idrottsutövare kan detta framstå som att motparten (DopK) och det beslutande organet (DON) är på samma sida, som att jäv föreligger. Att standardvillkoren ger en att tvistlösningsorganet ska ha denna sammansättning är således överraskande och ska särskilt belysas.

Om fallet är så även i SvFF:s avtal är svårare att avgöra. Inom elitidrotten får idrottsutövaren betalt av föreningen för sitt deltagande. Detta förhållande liknar mer en anställning än ett konsumentförhållande. I frågan om dopningskontroller framgår det klart och tydligt att en idrottsutövare underkastar sig dessa. Det framgår även av villkoren i avtalet att tvister ska lösas av skiljedomstol. Dessa klausuler kan inte heller i sitt sammanhang ses som överraskande.

4.3.3 Om kriterierna I–V

Det är möjligt att kritisera kriterierna för inkluderande som används och mena att bundenhet kan uppstå på fler eller andra sätt. Kriterierna har inte formen av lagregler utan är konstruerade av författare i doktrin. Högsta domstolens uttalanden i resefallet och trähusfallet ger inte att en bedömning ska ske på de kriterier som används av Bernitz eller Ramberg och Ramberg. Domstolen uttalar enbart att det är tillräckligt att ett standardvillkor har referats till såsom har skett i fallet. Vad som egentligen utgör den minsta gränsen för ett inkluderande berättar inte HD. I trähusfallet gav domstolen riktlinjer för hur man bedömer om en klausul är överraskande eller inte. I tandvårtsfallet ger dock HD en mer generell lista med grunder för inkluderande av standardvillkor vilken liknar den som ges av författarna.

Flera rättsfall som behandlas i uppsatsen rör förhållandet mellan näringsidkare och konsument. De regler som ges i prejudikaten är sålunda tillämpliga på situationer med näringsidkare och konsument. Att prejudikaten äger tillämplighet på förhållandet mellan idrottsutövare och förening är således inte självklart. Ledning borde dock kunna tas från rättsfallen dels då styrkeförhållandet mellan idrottsutövare under elitnivå och RF liknar det mellan konsument och näringsidkare, dels då avtalslagens regler får tillämpas analogt på andra situationer än de förmögenhetsrättsliga.

De kriterier som har presenterats i doktrinen vinner dock styrka och trovärdighet då kriterierna är koherenta, de säger inte emot sig själva. Kriterierna är i min mening också rimliga då de uppställer krav som inte är långtgående eller svåra att uppfylla för avtalsparterna. Därtill korresponderar de med HD:s liknande kriterier.

4.4 Avslutande kommentar och reflektion

Sett till de slutsatser som konstaterats ovan kan min frågeställnings andra fråga besvaras jakande, regleringen sker genom standardavtal. Den tredje frågan besvaras dock nekande, regleringen är inte inkluderad eller avtalsrättsligt bindande. Sett ur det avtalsrättsliga perspektivet har alltså brister kunnat upptäckas, brister som potentiellt kan påverka över tre miljoner människor. Användandet av detta perspektiv kan även det kritiseras. Perspektivet tillåter inte beaktandet av för mig tänkbara fördelar med en reglering såsom enkelhet och effektivitet, det avtalsrättsliga perspektivet tillåter enbart beaktande av de faktorer som beskrivs ovan. Jag kan tänka mig att användandet av ett perspektiv baserat på faktorer såsom effektivitet skulle nå annorlunda slutsatser än de jag själv nått med användandet av ett avtalsrättsligt perspektiv. Vilka slutsatser ett sådant annat perspektiv kan nå får dock lämnas till framtida forskning att avgöra.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Offentligt tryck

Prop. 1990/91:119 Om förbud mot vissa dopningsmedel.

Prop. 1998/99:3 Åtgärder mot dopning.

SOU 2011:10 Antidopning Sverige *En ny väg för arbetet mot dopning*

Elektroniska källor

Falu CK: Bli medlem, <<http://idrottonline.se/FaluCK-Cykel/foreningen/Blimedlem>>, besökt 2017-11-20.

Korsnäs IF Skidklubb: Bli medlem i Korsnäs IF skidklubb, <<http://www.korsnasifsk.se/Foreningen/blimedlem/>>, besökt 2017-11-20.

MAI: Bli medlem i MAI, <<http://www.mai.se/medlem>>, besökt 2017-11-20.

Riksidrottsförbundet: Vem gör vad?, <<http://www.rf.se/Antidoping/Antidopingarbetet/vemgorvad/>>, besökt 2017-12-04.

SVD: Lance Armstrong erkänner dopning, <<https://www.svd.se/lance-armstrong-erkanner-dopning>>, besökt 2017-11-28.

SVT: Dopning, <<https://www.svt.se/sport/dopning/>>, besökt 2017-12-21

Övriga källor

CAS: *Code of Sports-related Arbitration*, <http://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Code_2017_FINAL_en.pdf>, hämtad 2017-11-02.

Riksidrottsförbundet: *Idrottens Antidopingreglemente*, <<http://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/dokument/antidoping/juridik/1505-idrottens-antidopingreglemente-2015-v-1-04.pdf>>, hämtad 2017-11-01.

Riksidrottsförbundet: *RF:s Stadgar: I lydelse efter RF-stämman 2017*, <http://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/dokument/dokumentbank/stadgar-och-regelverk/rf_s-stadgar.pdf?w=900&h=900>, hämtad 2017-11-01.

Riksidrottsförbundet: *Riksidrottsförbundet 2016: Verksamhetsberättelse med årsredovisningar*, <<http://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/dokument/dokumentbank/rfs-verksamhet/verksamhetsberattelse-2016.pdf?w=900&h=900>>, hämtad 2017-12-18.

Svenska Fotbollförbundet: *Spelaravtal*, <<http://www.spelarforeningen.com/wp-content/uploads/2009/10/Spelaravtal-SvFF-2009-09-10.pdf>>, hämtad 2017-11-29.

World Anti-Doping Agency: *Prohibited List: January 2018*, <https://www.wada-ama.org/sites/default/files/prohibited_list_2018_en.pdf>, hämtad 2017-12-15.

World Anti-Doping Agency: *World Anti-Doping Code 2015*,
<<https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/wada-2015-world-anti-doping-code.pdf>>, hämtad 2017-11-07.

Litteratur

Adlercreutz, Axel och Gorton, Lars och Lindell-Frantz, Eva (2016),
Avtalsrätt 1. Fjortonde upplagan. Juristförlaget i Lund, Lund.

Bernitz, Ulf (2013), *Standardavtalsrätt*. Åttonde upplagan, Norstedts
Juridik, Stockholm.

Hübinette, Anders och Malmsten, Krister (2016), *Idrottens
bestraffningsregler: Med kommentarer*. Sjätte upplagan. Wolters Kluwer,
Stockholm.

Kleineman, Jan (2013), 'Rättsdogmatisk metod', i: Korling, Fredric och
Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. Första upplagan.
Studentlitteratur AB, Lund. s. 23–45.

Lehrberg, Bert (2006), *Avtalsrättens grundelement*. Andra upplagan.
Institutet för Bank- och affärsjuridik AB, Stockholm.

Lindholm, Johan (2013), *Doping: Idrottsligt fusk eller rättslig
angelägenhet?* Första upplagan. Liber AB, Stockholm.

Malmsten, Krister och Pallin, Christer (2005), *Idrottens föreningsrätt*.
Andra upplagan. Norstedts Juridik, Stockholm.

Ramberg, Jan och Ramberg, Christina (2016), *Allmän Avtalsrätt*. Tionde
upplagan. Wolters Kluwer. Stockholm.

Rättsfalls- och beslutsförteckning

Rättsfall

Högsta domstolen

NJA 1978 s. 432.

NJA 1979 s. 401.

NJA 1981 s. 323.

NJA 1990 s. 687.

NJA 2001 s. 511.

NJA 2011 s. 600.

Beslut

Riksidrottsnämnden

Ärende 444/17–14